

Yeme Bozukluklarına Psikanalitik Bakış: Tarihsel ve Teorik Bir İnceleme

Psychoanalytic Insights into Eating Disorders: A Historical and Theoretical Exploration

 Ayça Tezerişir¹, Sinem Baltacı², Tülin Gençöz¹

¹Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara

²Yalova Üniversitesi, Yalova

Öz

Bu makale, yeme bozukluklarının psikanalitik temellerini derinlemesine inceleyerek, bu rahatsızlıkların Freud'un erken dönem teorilerinden başlayarak günümüzün ilişki odaklı yaklaşımlarına uzanan kavramsal evrimini ayrıntılı bir şekilde ele almaktadır. Freud, yeme bozukluklarını bilinçdışı çatışmaların bir yansıması olarak tanımlamış ve özellikle yemek yemeyi reddetme gibi davranışları, psikoseksüel gelişim aşamalarındaki mücadelelerin dışavurumları olarak yorumlamıştır. Nesne ilişkileri kuramının gelişimi, analitik çerçeveyi anne-çocuk ilişkisinin erken dönem dinamiklerine kaydırarak, bu etkileşimlerin duygusal düzenleme, kimlik oluşumu ve benlik algısı üzerindeki derin etkilerini vurgulamıştır. Lacanyen psikanaliz, yeme davranışlarını dil, sembolizm ve özellikle anne, çocuk ve baba arasındaki üçlü ilişki bağlamında şekillenen sembolik eylemler olarak yeniden çerçevelendirmiştir. Benlik psikolojisi, bağlanma kuramı ve karşılıklı öznellik gibi modern yaklaşımlar, karşılanmamış benlik-nesne ihtiyaçlarının, bozulmuş bağlanma örüntülerinin ve kuşaklar arası aile dinamiklerinin yeme bozukluklarının ortaya çıkışında ve sürekliliğinde oynadığı kritik rolleri öne çıkarmıştır. Ayrıca, bu yaklaşımlar, bireyin öznel deneyimlerini ve ilişkisel bağlamlarını merkeze alarak, yeme bozukluklarının karmaşık doğasını daha iyi anlamayı mümkün kılmıştır. Makale, yeme bozukluklarının sembolik, ilişkisel ve duygusal boyutlarını ele alan bütüncül bir anlayış geliştirmek ve bu doğrultuda etkili terapötik müdahaleler tasarlamak için, psikanalizin tarihsel birikiminin modern ilişkisel kuramlarla entegrasyonunun gerekliliğini vurgulamaktadır.

Anahtar sözcükler: Yeme bozuklukları, psikanalitik kuram, yemeğin psikolojik boyutları

ABSTRACT

This article thoroughly examines the psychoanalytic foundations of eating disorders, tracing their conceptual evolution from Freud's early theories to contemporary relational approaches. Freud initially conceptualized eating disorders as manifestations of unconscious conflicts, interpreting behaviors such as food refusal as expressions of psychosexual struggles. The development of object relations theory shifted the analytic focus to the relational dynamics between mother and child, emphasizing the critical role of early interactions in emotional regulation and identity formation. Lacanian psychoanalysis further deepened this perspective by framing eating behaviors as symbolic acts shaped within linguistic and relational structures, particularly in the context of the triadic relationship between mother, child, and father. Modern approaches, including self-psychology, attachment theory, and intersubjectivity, have expanded this understanding by highlighting the roles of unmet self-object needs, disrupted attachment patterns, and intergenerational family dynamics in the persistence of eating disorders. These frameworks center the individual's subjective experiences and relational contexts, offering a more nuanced understanding of the complex nature of eating disorders. The article underscores the importance of integrating psychoanalysis's historical insights with modern relational theories to develop a comprehensive understanding of eating disorders and to design effective therapeutic interventions that address their symbolic, relational, and emotional dimensions.

Keywords: Eating disorders, psychoanalytic theory, psychological dimensions of eating

Giriş

Yeme ile ilgili problemlerin incelenmesi, özellikle 1980 yılında Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve İstatistiksel El Kitabı'nın (DSM) ilk baskısında yeme bozukluklarının ayrı bir tanı kategorisi olarak resmen tanınmasından bu yana psikolojide önemli bir odak noktası haline gelmiştir. Bu bozukluklar arasında anoreksiya nervoza ve bulimiya nervoza, en yaygın görülen ve en kapsamlı şekilde araştırılan durumlar olarak öne çıkmıştır. Ancak, bu sorunların tarihsel ve kuramsal kökenleri, modern sınıflandırmalarından çok daha öncesine uzanmaktadır. Özellikle psikanalitik kuram, yiyeceği reddetme, kendini aç bırakma ve kusma gibi boşaltım davranışlarının anlaşılmasında – yirminci yüzyıldan çok önce ele alınmış olsa da – önemli bir rol oynamıştır. Psikanalitik düşüncenin gelişimi, yeme bozuklukları da dahil olmak üzere çeşitli psikopatolojilerin kavramsallaştırılmasını önemli ölçüde etkilemiştir.

Bu makale, yeme bozukluklarının tarihsel gelişimini psikanalitik kuramın ilerleyişiyle birlikte ele alarak kapsamlı bir anlayış sunmayı amaçlamaktadır. Çalışma, yeme bozukluklarının tarihsel bağlamını inceleyecek ve psikanalitik yönelimli kuramcılarının erken dönem yaklaşımlardan güncel gelişmelere uzanan katkılarını değerlendirecektir. Bu yaklaşım, yeme ile ilişkili sorunlara dair psikanalitik bakış açısındaki değişimleri ve kavramsal gelişmeleri aydınlatmayı hedeflemektedir.

Yemeyi Reddetme ve Kendini Aç Bırakma: Anoreksiya Nervoza

Anoreksiya terimi, Yunanca an (olumsuzluk eki) ve orexis (iştah) kelimelerinden türemiş olup nevrotik bir iştah kaybını veya iştahsızlığı ifade etmektedir (Bell 2002). Anoreksiya nervoza, tıbbi literatürde resmi olarak ilk kez 19. yüzyılda tanımlanmış olsa da, kökenleri çok daha eskiye dayanmaktadır. Bazı araştırmacılar, kendini aç bırakma pratiklerinin Helenistik döneme kadar uzandığını ve bu dönemde ruhu ve bedeni dünyevi arzularından arındırmak amacıyla dini bir ritüel olarak kullanıldığını öne sürmektedir. Benzer şekilde, Orta Çağ İtalya'sında da kadınlar, manevi ve kişisel arınma amacıyla kendilerini aç bırakmışlardır (Davis 2002).

Tıp tarihinde, yeme bozukluklarına dair kaydedilmiş en eski vakalardan biri, Richard Morton'ın 1686 yılında tüberküloz geçirdikten sonra yemek yemeyi reddeden 20 yaşındaki bir kadın hastaya dair kayıdır. Morton, bu davranışı hastalığın neden olduğu nevrotik bir zayıflığın sonucu olarak değerlendirmiştir (Bell 2002).

Bununla birlikte, anoreksiya nervoza terimi, Kraliçe Victoria'nın hekimi olan Sir William Gull'ün 1873 tarihli önemli eseriyle birlikte yaygınlık kazanmıştır. Gull'ün tanımlamaları, dönemin epidemiyolojik verilerine dayanarak 16 ila 23 yaş arasındaki genç kadınlara odaklanmaktaydı (Bell 2002, Moncrieff-Boyd 2016). Aynı dönemde, Charles Laségue, "histerik anoreksiya" terimini ortaya atmış ve bu kavram daha sonra Fransız ve İtalyan tıbbi literatüründe "anoreksiya mentale" olarak evrilmiştir (Oğlağı ve Gürdal Küey 2013). Laségue, bu bozukluğun ortaya çıkışında sosyal ve ailesel bağamların önemine dikkat çekmiştir.

Jean-Martin Charcot ve Pierre Janet'nin kuramsal katkıları, anoreksiya nervoza anlayışını daha da derinleşmiştir. Charcot, bu bozukluğu histeri ile ilişkilendirirken; Janet, anoreksiyanın ya histerik bir dışavurum ya da obsesif bir davranış biçimi olarak değerlendirilebileceğini öne sürmüştür. Bu temel perspektifler, yeme bozukluklarına yönelik psikanalitik yaklaşımların zeminini oluşturmuştur.

Bir Arınma Yöntemi Olarak Kusma: Bulimiya Nervoza

Bulimiya terimi, Yunanca bous (öküz) ve limos (açlık) kelimelerinden türetilmiştir ve mecazi olarak "bir öküzü bile yiyebilecek kadar doyumsuz bir iştah" anlamına gelmektedir (Parry Jones ve Parry Jones 1991). Tarihsel kayıtlar, kişinin kendini isteyerek kusturması da dahil olmak üzere çeşitli arınma yöntemlerinin Antik Mısır, Suriye ve Arabistan'da sıklıkla tedavi amaçlı kullanıldığını göstermektedir (Oğlağı ve Gürdal Küey 2013). Bu uygulamalar, farklı uygarlıklarda varlığını sürdürmüş ve zaman zaman bolluk dönemlerinde görülen aşırı yeme davranışlarıyla ilişkilendirilmiştir (Nasser 1993).

Tıpta bulimiyaya olan ilgi, Orta Çağ Batı Avrupa'sında yeniden ortaya çıkmıştır. Örneğin, Parry Jones ve Parry Jones (1991), 15. yüzyıldan 20. yüzyıla kadar olan dönemde kayda geçmiş on iki vaka tespit etmiştir. Bu erken dönem yorumlarda, bulimik davranışlar genellikle mide ya da sindirim sistemi rahatsızlıklarıyla ilişkilendirilmiştir. 17. yüzyılın sonlarına gelindiğinde, Hollandalı hekim Stephen Blancard, bulimiyayı

“genellikle depresif ruh halleriyle birlikte görülen anormal iştah” olarak tanımlamış ve bulimiya ve duygusal zorlanmalar arasındaki kalıcı ilişkiye dikkat çekmiştir (Parry Jones ve Parry Jones 1991).

Bulimiya nervozanın resmi tanımı ise 1980 yılında Amerikan Psikiyatri Derneği'nin bu bozukluk için tanı kriterlerine yer vermesiyle gerçekleşmiştir (Walsh ve Devlin 1998). Bundan bir yıl önce, Britanyalı psikiyatrist Gerald Russell, bulimia nervosa terimini ilk kez kullanmış ve bunu “anoreksiya nervozanın uğursuz bir varyantı” olarak tanımlamıştır (Russell 1979). Russell, bu iki bozukluğu birbirinden ayıran temel farklara dikkat çekmiştir; bunlar arasında tekrarlayan aşırı yeme atakları, anoreksiyayla karşılaştırıldığında daha hafif derecede kilo kaybı ve doğurganlık ile cinsel işlevlerde görece daha az bozulma yer almaktadır. Russell'in gözlemleri, bu bozuklukların birbiriyle bağlantılı ancak yapısal olarak farklı olduklarını ortaya koymuştur.

Yeme Problemlerine Psikanalitik Yaklaşım

Psikoloji kuramları, yeme problemleri de dahil olmak üzere psikopatolojileri anlamaya yönelik farklı çerçeveler sunmaktadır. Bu kuramlar arasında psikanaliz, bilinçdışı süreçlere, erken dönem ilişkisel dinamiklere ve davranışların sembolik anlamlarına odaklanarak özgün bir bakış açısı sunmaktadır.

Psikanalitik Kuramın İlk Katkıları

Sigmund Freud yeme bozukluklarına doğrudan odaklanmamış olsa da, kuramları bu alandaki psikanalitik kavramsallaştırmanın temelini oluşturmuştur. Freud'un bilinçdışı çatışmalara ve erken çocukluk deneyimlerine yaptığı vurgu, bastırılmış duyguların ve travmaların davranışları şekillendirmedeki rolünü ön plana çıkarmıştır (Roudinesco 2016). Frau Emmy Von N.'nin vaka çalışmasında Freud, “mental anoreksiya” kavramını kullanarak, bu durumun erken dönem ailevi zorlantılardan ve çözülmemiş çocukluk çatışmalarından kaynaklandığını ileri sürmüştür (Freud 1966). Ayrıca, anoreksiya nervozayı oralite, cinsellik ve melankoliyle ilişkilendirerek, bunu kesintiye uğramış psikoseksüel gelişimin bir dışavurumu olarak çerçevelemiştir.

Freud, önemli bir diğer vaka incelemesi olan Dora örneğinde ise, psikojenik kusmayı bilinçdışı oral gebelik fantezileriyle ilişkilendirmiştir ve bu durumu histeri bağlamında değerlendirmiştir. Kusma, hem bilinçdışı bir uzlaşma oluşumu hem de Ödipal arzulara karşı savunmacı bir gerileme olarak yorumlanmıştır (Farrell 2000).

Cinsellik Kuramı Üzerine Üç Deneme (1953), Çocuklarda Cinsellik Kuramları (1959) ve Çocukluk Nevrozlarının Tarihi (1955) gibi temel eserlerinde Freud, ergenlik dönemindeki anoreksiyanın cinselliğe karşı bir direnç biçimi olabileceğini öne sürmüştür. Yeme bozukluklarını, Ödipal çatışmalar ve bilinçdışı zorlantılarla ilişkili histerik semptomlar olarak kavramsallaştırmıştır (Caparrotta ve Ghaffari 2006).

Yeme Bozukluklarına Psikanalitik Bakışın Gelişimi

Freud'un fikirlerinden yola çıkan erken dönem psikanalitik kuramcılar, yeme davranışlarının sembolik boyutlarını araştırmışlardır. Karl Abraham, yiyeceği reddetmeyi bilinçdışı oral gebelik korkularıyla ilişkilendirmiş ve bunu ağız yoluyla gerçekleşen hayali bir hamileliğe karşı gösterilen bir direnç olarak yorumlamıştır (Abraham 1924).

1940 yılında Waller, Kaufman ve Deutsch, anoreksiya nervozanın oral gebelik fantezilerini temsil ettiğini öne sürmüşlerdir. Yiyeceği reddetmeyi obsesif yeme davranışı nedeniyle duyulan suçlulukla ilişkilendirmiş ve menstrüasyonun durmasını cinselliğin sembolik inkârı olarak değerlendirmişlerdir. Ayrıca, aile içi dinamiklerin, özellikle anne-kız ilişkilerinin, yeme bozukluklarının oluşumundaki rolüne dikkat çekmişlerdir (Waller ve ark. 1940).

Zamanla psikanalitik bakış açıları yalnızca Ödipal çatışmalara odaklanmaktan çıkarak, pre-Ödipal dinamikleri de içermeye başlamıştır. Nemiah (1950), aşırı koruyucu anne-çocuk ilişkilerine dikkat çekerken, Meyer ve Weinroth (1957), anoreksiyayı bilinçdışı düzeyde besleyici bir anne figürünü yeniden yaratma

çabası olarak kavramsallaştırmıştır. Bu kuramsal dönüşüm, erken dönem ilişkisel örüntülerin yeme bozukluklarının gelişimindeki etkisinin kabulü yönünde önemli bir ilerleme olarak değerlendirilmektedir.

Nesne İlişkileri Kuramı ve Yeme Bozuklukları

Nesne ilişkileri kuramı, erken dönemde çocuk ile bakımveren arasındaki ilişkinin, bireyin içsel yapıları ve davranış örüntülerini şekillendirmedeki belirleyici rolünü vurgular (Becker ve diğerleri. 1987, Clinton 2006). Melanie Klein'in erken dönem anne-çocuk ilişkileri üzerine çalışmaları, beslenme süreçlerinin anne bedenine yönelik ambivalan (ikircikli) fantezileri yansıttığını öne sürmüştür. Bu ambivalanslar, sıklıkla kıskançlık veya saldırganlık şeklinde ortaya çıkarak yeme bozukluğu davranışlarının gelişimine katkıda bulunabilir (Farrell 2000).

Donald Winnicott, bu yaklaşımı geliştirerek, duygusal gelişimin desteklenmesinde annenin yanıt verebilirliğinin (responsiveness) önemini vurgulamıştır. Winnicott'a göre, anoreksiya nervozanın temelinde yalnızca fiziksel değil, daha çok duygusal ihmal yer almaktadır (Winnicott 1965). Çağdaş psikanalistlerden Mara Selvini Palazzoli ve Hilde Bruch, bu kuramsal çerçeveyi genişleterek, anne-kız ilişkilerinde özerklik mücadelesine ve yiyecek kontrolünün bağımsızlık kazanma aracı olarak kullanımına odaklanmışlardır (Bruch 1971). Selvini Palazzoli, anoreksiyayı, çocuğun bağımsız bir birey olarak tanınmasına engel olan aşırı korumacı bir annenin içselleştirilmiş olumsuz imgesiyle ilişkilendirmiştir. Ona göre, kendini aç bırakma davranışı bu dinamiğe karşı bir direnişi simgeler ve bireyin hem özerkliğini ifade etmesine hem de anne imgesiyle yüzleşmesine olanak tanır (Selvini Palazzoli 1974, Caparrotta ve Ghaffari 2006).

Bağlanma Kuramında Yeme Bozuklukları

John Bowlby'nin Bağlanma Kuramı, erken dönem duygusal bağların-özellikle çocuklar ile birincil bakımverenleri arasındaki ilişkilerin-sosyal ve duygusal gelişimi şekillendirmedeki kritik rolünü vurgular. Bu bağlanma ilişkileri, bireyin gelecekteki kişilerarası ilişkileri için temel bir çerçeve oluşturur (Bowlby 1979, 1988). Yeme bozukluklarını bu kuramsal perspektiften ele almak, yeme bozukluklarının etiyojisine dair derinlemesine içgörüler sunar.

Armstrong ve Roth (1989), psikolojik olarak sağlıklı bir ayrılmanın ancak güvenli bir bağlanmanın ardından gerçekleşebileceğini öne sürmektedir. Yeme bozukluğu olan bireylerde ayrılık durumlarında sıkça gözlemlenen kaygı ve depresyonun, erken dönem bağlanma bozukluklarından kaynaklanabileceğini savunurlar. Bu tür bağlanma zorlukları, bireyde gerçek bağımsızlığı desteklemek yerine sağlıksız bir kopuşa yol açma eğilimindedir. Sonuç olarak, bu ilişkisel örüntüler, bireyin ileriki yaşamındaki duygusal deneyimlerini ve bağlanma stillerini önemli ölçüde etkileyebilir.

Chassler (1997), anoreksiya nervoza ile erken dönem bağlanma güçlükleri arasında doğrudan bir ilişki kurarak, bu durumdaki bireylerin bakımverenlerini-özellikle annelerini- genellikle duygusal olarak tepkisiz ve bireyselleşmeyi desteklemeyen kişiler olarak tanımladıklarını belirtmektedir. Bu tür ilişkisel dinamikler, terapötik bağlamda önemli engeller oluşturabilir ve iyileşme süreci için gerekli olan yapıcı terapötik ittifakın kurulmasını zorlaştırabilir.

Kendilik Psikolojisi ve Yeme Bozuklukları

Heinz Kohut tarafından geliştirilen Kendilik Psikolojisi, benliğin psikolojik bir yapı olarak öznel deneyimine büyük önem vermektedir. Kohut'un kuramı, bakımverenin empatik uyumunu ve yanıt verebilirliğini, bebeğin benlik algısının oluşumu ve özsaygı düzenleme ile kendini yatıştırma gibi temel psikolojik kapasitelerin gelişimi açısından kritik faktörler olarak vurgular. Bu kapasitelerin yeterince gelişmediği durumlarda, bireylerde benlik bütünlüğünde parçalanma, kaygı ve psikolojik dağınıklık gibi sorunlar görülebilir (Kohut 1977, 1984).

Kohut, erken gelişimde gerekli olan iki temel kendilik nesnesi ihtiyacını tanımlamıştır: bunlardan ilki, çocuğun duygularının ve deneyimlerinin bakımveren tarafından onaylanması ve kabul edilmesini içeren yansıtma (mirroring); ikincisi ise çocuğun güçlü, güvenilir figürlerle bağ kurma ve onlara yakın hissetme gereksinimini ifade eden idealleştirmedir. Bu ihtiyaçlar karşılanmadığında, bireyler duygularını

düzenleyebilmek ve benlik bütünlüğünü sürdürebilmek amacıyla yeme sorunları gibi uyumsuz davranışlara başvurabilirler.

Groot ve Rodin (1994), yeme bozukluğu yaşayan bireylerde görülen yoğun bedensel meşguliyetin, hem gelişimsel bir duraksamaya işaret ettiğini hem de psikolojik dengeyi korumaya yönelik adaptif bir çaba olduğunu öne sürmektedir. Benzer şekilde Geist (1989), Kendilik Psikolojisinin temel unsurlarından biri olan empatinin, bireyin canlılık duygusunu ve tutarlı bir benlik algısını desteklemek açısından kritik olduğunu vurgular. Empatik bağın yetersizliği ise bireyde içsel boşluk duygusu, yaratıcılık kaybı ve parçalanmış bir kimlik algısına yol açabilir.

Bu bağlamda, yeme bozuklukları, bireyin benlik bütünlüğünü korumaya yönelik savunma mekanizmaları olarak işlev görmektedir. Yiyecek ve yeme davranışları, algılanan psikolojik tehditler karşısında bireye kontrol ve istikrar sağlayan sembolik kendilik nesneleri olarak kullanılmaktadır.

Lacanyen Psikanalitik Kuram ve Yeme Bozuklukları

20. yüzyıl ortasında psikanalizin önemli figürlerinden biri olan Jacques Lacan, dilin insan algısını, ilişkilerini ve benlik anlayışını şekillendirmedeki merkezi rolünü vurgulamıştır. "Bilinçdışı bir dil gibi yapılanmıştır" ifadesiyle, Lacan erken dönem anne-çocuk ilişkisine odaklanan post-Freudyen kuramlardan önemli bir kopuş gerçekleştirmiştir. Bunun yerine, baba figürünü, çocuğu imgesel düzenden ayırarak simgesel düzene dahil eden yapılandırıcı bir unsur olarak ele almıştır. Ödipus kompleksi aracılığıyla gerçekleşen bu geçiş, öznenin kurulumu ve arzusun ortaya çıkışı açısından temel bir rol oynar. Lacan'a göre, arzu, özünde bir eksiklikten doğar (Dor 2004, Evans 2006).

Lacanyen kuram, anoreksiya nervozayı yalnızca "yememe" eylemi olarak değil, sembolik olarak "hiçlik yeme" biçiminde yorumlar; bu da yok olma arzusunun bir ifadesidir. Bu davranış, bireyselliği ortaya koyma ve annesel tahakkümden kurtulma çabası olarak değerlendirilir. Bazı araştırmacılar, bu reddetme eylemini "Başka" tarafından tanınma ve sevgi talebi olarak yorumlamakta; anoreksiyanın sessizliğini ise dile getirilemeyen bir ıstırapın bedensel ifadesi olarak görmektedir.

Özbek Şimşek (2019), bu dinamiği annenin baskın etkisine karşı koyma çabası olarak kavramsallaştırırken Recalcati (2014), bunu annesel jouissance ile ilişkilendirir ve kız çocuğunun bireyselliğini koruma ihtiyacının reddetme eylemi üzerinden açıklar. Lacan (1958), anoreksiyanın, Başka'nın taleplerine karşı bir reddetme biçimi olduğunu ve öznenin, biyolojik ihtiyaçlarının ötesinde kendi arzusunun tanınmasını hedeflediğini öne sürmüştür.

Gherovici (2011), bu reddetme eylemini daha derinlemesine analiz ederek anoreksiyanın hem öznenin hem de Başka'nın içindeki eksikliği tanıma ve bu yolla ayrışma çabası olduğunu ileri sürer. Bu etkileşim, bireyin Başka'da bir yokluk yaratma arzusuna dönüşerek annesel tahakkümden kurtuluşu simgeleyen bir dinamik oluşturur. Recalcati (2014), "hiçlik" ile kurulan bu ilişkinin, özerklik için simgesel bir talep niteliğinde olduğunu savunur.

Verhaeghe (2008), yeme bozukluklarının genellikle öznenin bireyselliğinin Başka'nın talepleri tarafından bastırıldığı durumlarda ortaya çıktığını ve bunun derin psikolojik çatışmalara yol açtığını vurgular. Bu bağlamda, Lacan'ın içgörülerini nesne ilişkileri kuramıyla birleştirildiğinde, yeme bozukluklarının kökenleri ile ilişkiler, öznellik ve arzu arasındaki karmaşık etkileşime dair zenginleştirilmiş bir bakış açısı sunar.

Çağdaş Psikanalitik Çalışmalarda Yeme Problemleri

Günümüz psikanalitik çalışmaları, yeme bozukluklarının genellikle büyümeye, olgunlaşmaya ve yetişkin kadınlığı ya da cinsel kimliği kabul etmeye karşı bir direnç sembolü olduğunu öne sürmektedir. Örneğin, bazı araştırmacılar anoreksiya nervoza ve benzeri durumların, cinselliğin ve yetişkin kadın rollerinin reddini yansıttığını savunmaktadır. Ergenlik dönemindeki kızların kilo alma korkusu ve olgun bir beden geliştirme sürecine karşı duyduğu kaygı, cinsel kimliklerini benimsemeye yönelik bir çekince olarak değerlendirilebilir. İnce olmaya yönelik yoğun meşguliyet, bu belirsizliklere karşı koruyucu bir mekanizma işlevi görmektedir (Wilson Hogan ve Mintz 1985, Beattie 1988).

Scott (1987), anoreksiyayı cinsel olgunlaşmanın reddi olarak yorumlarken, Crisp (1997) anoreksiyanın ergenlik döneminde özerklik kazanma mücadelesini ve yetişkin sorumluluklarından kaçışı ifade ettiğini öne sürmektedir. Benzer şekilde Schupak-Neuberg ve Nemeroff (1993), bulimiyanın, tam olarak gelişmemiş benlik kimliğini somutlaştırma çabası olduğunu ve fiziksel görünümün içsel yapının dışavurumu olarak kullanıldığını belirtmektedir. Bu dinamik, bedeni kimlik inşasının sembolik bir alanı haline getirir.

Parman (2021), anoreksiyanın bireyin erojen bölgeleri ve bedensel duyumlarıyla olan bağına koparak fiziksel değişimleri reddetmesine yol açtığını ifade etmektedir. Ritvo (1984), anoreksiyanın hızlı ergenlik değişimlerini kontrol etme çabası olduğunu ve bireyin cinsel gelişimini durdurma ya da tersine çevirme arzusunun yansıttığını belirtmektedir. Benzer şekilde, Gürdal Küey (2008), açlığın bedeni kontrol etmenin, annesel figürle bağları koparmanın ve dayatılan cinsel kimliği reddetmenin bir aracı haline geldiğini vurgular.

Beattie (1988), özellikle kız çocukları için pre-Ödipal anneden ayrılma ve bireyselleşme sürecinin zorluklarını öne çıkarmaktadır. Bergman (1982) ve Bernstein (1983), annelerin kızlarını sıklıkla kendi uzantıları olarak gördüğünü ve kendi arzularını ve kaygılarını onlara yansıttıklarını belirtir. Bu dinamik ergenlik döneminde daha da belirginleşerek kızların özerklik kazanma çabalarını karmaşıktırmaktadır.

Kaganski ve Remy (1989), bu dinamiklerin kuşaklararası boyutlarını ele alarak annelerin çözülmemiş ilişkisel meselelerini kızlarına aktardığını vurgulamaktadır. Bu nedenle, terapötik yaklaşımlar iyileşme sürecini desteklemek için ailevi örüntüleri ele almalıdır (Kaganski ve Remy 1989, Gürdal Küey 2013). Birksted-Breen (1989) ve Winston (2009), yeme bozukluklarında yiyeceğin sembolik anlamını derinlemesine inceleyerek bunu annesel ambivalansla ilişkilendirmiştir. Anoreksiya ile mücadele eden bireyler annesel figürle bütünleşme arzusu ile ayrışma isteği arasında gidip gelerek benlik temsillerinde bozulmalar yaşarlar.

Jessica Benjamin'in (1990, 2004) öznelarasılık üzerine çalışmaları, benlik gelişiminde karşılıklı tanınmanın önemini vurgular. Benjamin, çocuk ve bakımveren arasındaki ilişkide karşılıklı anlayış ve onay eksikliği olduğunda yeme bozukluklarının ortaya çıkabileceğini öne sürmektedir. Sands (2003), bu kavramı genişleterek, yeme bozukluklarının tepkisiz bakımverenlere duyulan bağımlılığı ortadan kaldırma çabası olduğunu, yiyeceğin ise karşılanmayan benlik-nesne ihtiyaçlarının sembolik bir ikamesi olduğunu belirtir.

Sonuç olarak, çağdaş psikanalitik perspektifler yeme bozukluklarının ardındaki karmaşık ilişkisel dinamikleri ortaya koyar. Bu dinamiklerin terapötik müdahalelerde ele alınması, iyileşmeyi desteklemek açısından büyük önem taşımaktadır.

Sonuç

Psikanalitik perspektifle yeme bozukluklarının incelenmesi, Freud'un bilinçdışı çatışmalara dayalı kuramsal temellerinden başlayarak, modern ilişkisel ve sembolik yaklaşımlara doğru önemli bir evrim geçirmiştir. Freud'un erken dönem çalışmaları, yiyeceği reddetme gibi davranışların psikoseksüel ve bilinçdışı boyutlarını vurgulayarak yeme bozukluklarının ardındaki derin çatışmaları anlamaya yönelik başlangıç niteliğinde bir çerçeve sunmuştur. Sonraki gelişmeler, nesne ilişkileri kuramı kapsamında erken dönem anne-çocuk dinamiklerinin kritik rolünü ön plana çıkarmış ve benlik kimliğinin oluşumu ile duygusal düzenleme süreçlerini şekillendiren ilişkisel etkileşimlere odaklanmıştır.

Lacan'ın kuramı, benlik psikolojisi ve bağlanma kuramı gibi daha sonraki psikanalitik yaklaşımlar, yeme bozukluklarına dair anlayışı daha da derinleştirmiştir. Bu kuramsal çerçeveler, özellikle ailevi ve toplumsal beklentiler bağlamında, yeme davranışlarının bireysel bağımsızlık, kimlik oluşumu ve ilişkisel mücadeleleri sembolize edebileceğini ortaya koymaktadır. Günümüz yaklaşımları ayrıca, nesiller arası örüntülerin, sembolik temsillerin ve bireyin kontrol ile bağımsızlık arayışının önemini vurgulamaktadır.

Bu tarihsel ve çağdaş psikanalitik içgörülerin bir araya getirilmesi, yeme bozukluklarını kapsamlı bir şekilde anlayabilmek için gereklidir. Bu perspektiflerden beslenen terapötik yaklaşımlar, yeme bozukluklarının ilişkisel, duygusal ve sembolik boyutlarını ele alarak daha etkili müdahale yolları sunabilir. Bu sentez, psikanalizin karmaşık insan davranışlarını anlama konusundaki sürekliliğini ve güncelliğini vurgulamakta; aynı zamanda tedavi yöntemlerinin geliştirilmesine değerli katkılar sunmaktadır.

Kaynaklar

- Abraham K (1924) Development of the libido. In *Selected Papers of Karl Abraham*:408-501. London, Karnac.
- Armstrong J G, Roth DM (1989) Attachment and separation difficulties in eating disorders: a preliminary investigation. *Int J Eat Disord*, 8:141-155.
- Bell RM (2002) *Holy Anorexia*, 7th print. Chicago, The University of Chicago Press.
- Bergman A (1982) Considerations about the development of the girl during the separation-individuation process. In *Early Female Development: Current Psychoanalytic Views* (Ed D Mendell):61-80. Dordrecht, Springer Netherlands.
- Beattie HJ (1988) Eating disorders and the mother-daughter relationship. *Int J Eat Disord*, 7:453-460.
- Benjamin J (1990) An outline of intersubjectivity: the development of recognition. *Psychoanal Psychol*, 7(Suppl):33-46.
- Benjamin J (2004) Beyond doer and done to: an intersubjective view of thirdness. *Psychoanal Q*, 73:5-46.
- Bernstein D (1983) The female superego: a different perspective. *Int J Psychoanal*, 64:187-201.
- Birksted-Breen D (1989) Working with an anorexic patient. *Int J Psychoanal*, 70:29-40.
- Bowlby J (1979) *The Making and Breaking of Affectional Bonds*. London, Tavistock Publication.
- Bowlby J (1988) *A Secure Base: Parent-Child Attachment and Healthy Human Development*. New York, Basic Books.
- Bruch H (1971) Family transactions in eating disorders. *Compr Psychiatry*, 12:238-248.
- Becker B, Bell M, Billington R (1987) Object relations ego deficits in bulimic college women. *J Clin Psychol*, 43:92-95.
- Caparrotta L, Ghaffari K (2006) A historical overview of the psychodynamic contributions to the understanding of eating disorders. *Psychoanal Psychother*, 20:175-196.
- Chassler L (1997) Understanding anorexia nervosa and bulimia nervosa from an attachment perspective. *Clin Soc Work J*, 25:407-423.
- Clinton D (2006) Affect regulation, object relations and the central symptoms of eating disorders. *Eur Eat Disord Rev*, 14:203-211
- Crisp AH (1997) Anorexia nervosa as flight from growth: assessment and treatment based on the model. In *Handbook of Treatment For Eating Disorders*, 2nd ed. (Eds DM Garner, PE Garfinkel):248-277. New York, Guilford Press.
- Davis WN (2002) Epilogue. In *Holy Anorexia* (Author RM Bell):180-190. Chicago, University of Chicago Press.
- Dor J (2004) *Introduction to the Reading of Lacan: The Unconscious Structured Like a Language*. New York, Other Press.
- Evans D (2006) *An Introductory Dictionary of Lacanian Psychoanalysis*. New York, Routledge.
- Farrell E (2000) *Lost For Words: The Psychoanalysis of Anorexia and Bulimia*. New York, Other Press.
- Freud S (1953) Three essays on the theory of sexuality. In *Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud 7 (1901-1905)* (Ed J Strachey):124-245. London, Hogarth Press.
- Freud S (1955) The history of infantile neurosis. In *Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud 17 (1906-1908)* (Ed J Strachey):3-257. London, Hogarth Press.
- Freud S (1959) Theories of sexuality in children. In *Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud 9 (1906-1908)* (Ed J Strachey):205-226. London, Hogarth Press.
- Freud S (1966) Extracts from the Fliess papers. In *Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud 1 (1886-1899)* (Ed J Strachey):173-280. London, Hogarth Press.
- Geist RA (1989) Self psychological reflections on the origins of eating disorders. *J Am Acad Psychoanal*, 17:5-27.
- Gherovici P (2011) Bulimia: between phobia and addiction. In *Lacan and addiction* (Eds YG Baldwin, T Svolos, K Malone):93-109. London, Karnac Books.
- Groot JM, Rodin G (1994) Eating disorders, female psychology, and the self. *J Am Acad Psychoanal*, 22:299-317.
- Gürdal Küey A (2008) Anoreksiya nervosa: haz mı acı mı? In *Psikanaliz Buluşmaları 3:Psikosomatik* (Ed T Tunaboğlu-İkiz):111-117. İstanbul, Bağlam Yayıncılık.
- Gürdal Küey A (2013) Psikanalitik kuram ve yeme bozuklukları. In *Yeme Bozuklukları ve Obezite Tanı ve Tedavi Kitabı* (Eds B Yücel, A Akdemir, A Gürdal Küey, F Maner, E Vardar):59-65. Ankara, Türkiye Psikiyatri Derneği Yayınları.
- Gürdal Küey A, Oğlağı Z (2013) Tarihçe. In *Yeme Bozuklukları ve Obezite Tanı ve Tedavi Kitabı* (Ed B Yücel, A Akdemir, A Gürdal Küey, F Maner, E Vardar): 3-9. Ankara, Türkiye Psikiyatri Derneği Yayınları.
- Kagansky I, Remy B (1989) Aspects familiaux, cliniques et thérapeutiques des troubles des conduites alimentaires. *Confrontations Psychiatriques*, 31:203-232.
- Kohut H (1977) *The Restoration of the Self*. Chicago, University of Chicago Press.
- Kohut H (1984) Introspection, empathy, and semicircle of mental health. *Emotions Behav Monogr*, 3:347-375.
- Lacan J (1958) The direction of the treatment and the principles of its power. In *Ecrits: The First Complete Edition in English* (Eds & Trans B Fink, H Fink, R Grigg):489-542. New York, Norton.

- Meyer BC, Weinroth LA (1957) Observations on psychological aspects of anorexia nervosa: report of a case. *Psychosom Med*, 19:389-398.
- Moncrieff-Boyd J (2016) Anorexia nervosa (Apepsia Hysterica, Anorexia Hysterica), Sir William Gull, 1873. *Adv Eat Disord*, 4:112-117.
- Nasser M (1993) A prescription of vomiting: historical footnotes. *Int J Eat Disord*, 13:129-131.
- Nemiah JC (1950) Anorexia nervosa: a clinical psychiatric study. *Medicine*, 29:225.
- Özbek Şimşek D (2019) There is more to it than just being thin: An interpretative phenomenological analysis of patients' perceptions of anorexia nervosa (Doctoral dissertation). Ankara, Middle East Technical University.
- Parman T (2021) Ergen ve bedeni: bir beden patolojisi olarak anoreksiya nervoza. In *Ergenlik ya da Merhaba Hüzün*:106-112. İstanbul, Yapı Kredi Yayıncılık.
- Parry Jones B, Parry-Jones WL (1991) Bulimia: an archival review of its history in psychosomatic medicine. *Int J Eat Disord*, 10:129-143.
- Recalcati M (2014) Separation and refusal: some considerations on the anorexic choice. *Lacunae*, 3:98-118.
- Ritvo S (1984) The image and uses of the body in psychic conflict: with special reference to eating disorders in adolescence. *Psychoanal Study Child*, 39:449-469.
- Roudinesco E (2016) Freud in His Time and Ours. (Trans C Porter). Cambridge, Harvard University Press.
- Russell G (1979) Bulimia nervosa: an ominous variant of anorexia nervosa. *Psychol Med*, 9:429-448.
- Sands SH (2003) The subjugation of the body in eating disorders: a particularly female solution. *Psychoanal Psychol*, 20:103-116.
- Schupak-Neuberg E, Nemeroff CJ (1993) Disturbances in identity and self-regulation in bulimia nervosa: implications for a metaphorical perspective of "body as self". *Int J Eat Disord*, 13:335-347.
- Scott DW (1987) The involvement of psychosexual factors in the causation of eating disorders: time for a reappraisal. *Int J Eat Disord*, 6:199-213.
- Selvini Palazzoli M (1974) Self-starvation: From the Intrapsychic to the Transpersonal Approach to Anorexia Nervosa. (Trans AJ Pomerans). Wilkes Barre, PA, Chaucer Press.
- Verhaeghe P (2008) On Being Normal and Other Disorders: A Manual For Clinical Psychodiagnostics. (Trans S Jötkandt). London, Routledge.
- Waller JV, Kaufman RM, Deutsch F (1940) Anorexia nervosa: a psychosomatic entity. *Psychosom Med*, 2:3-16.
- Walsh BT, Devlin MJ (1998) Eating disorders: progress and problems. *Science*, 280:1387-1390.
- Wilson CP, Hogan CC, Mintz IL (1985). *Fear of Being Fat: The Treatment of Anorexia Nervosa and Bulimia*. New York, Jason Aronson.
- Winnicott D (1965) *The Maturational Processes and the Facilitating Environment: Studies in the Theory of Emotional Development*. New York, Hogarth Press.
- Winston AP (2009) Anorexia nervosa and the psychotherapy of absence. *Br J Psychother*, 25:77-90.

Yazarların Katkıları: Çalışmaya önemli bir bilimsel katkı sağlandığı ve makalenin hazırlanmasında veya gözden geçirilmesinde yardımcı olunduğu tüm yazar(lar) tarafından beyan edilmiştir.

Danışman Değerlendirmesi: Dış bağımsız

Etik Onay: Bu çalışma bir derleme yazısı olduğu için etik onaya gerek yoktur.

Çıkar Çatışması: Çıkar çatışması bildirilmemiştir.

Finansal Destek: Bu çalışma için finansal destek alındığı beyan edilmemiştir.

Not: Bu makale, ilk yazarın tez çalışmasından üretilmiştir. İkinci ve üçüncü yazarlar tez danışmanlığı yapmıştır. Tüm yazarlar makaleye eşit katkıda bulunmuştur.

Authors Contributions: The author(s) have declared that they have made a significant scientific contribution to the study and have assisted in the preparation or revision of the manuscript

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Ethical Approval: This review study does not require ethical clearance.

Conflict of Interest: No conflict of interest was declared.

Financial Disclosure: No financial support was declared for this study.

Acknowledgments: This article is derived from the first author's thesis work. The second and third authors served as thesis advisors. All authors contributed equally to the manuscript.